

Odkar nimamo več zaupanja v enciklopedično kopičenje osebnega znanja, tudi pri nas izhaja čedalje več matemagenskih ('ki rojevajo učenje') in metodoloških knjig: Poti do znanja Vida Pečjaka, Učenje ob poslušanju Leopoldine Plut-Pregelj, Projektno učno delo Helene Novak, Tehnika in metodologija strokovnega pisanja (Zavod za statistiko), Pristop k znanstvenemu delu (Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo). Hladnikova knjiga uspešno tekmuje z njimi, posebno zato, ker je omejena na ozko strokovno področje, konkretna, enotna in prežarjena z osebno zagretostjo. Avtor je kar preveč skromen in ne računa na veliko zanimanje: knjigo je izdal v tako majhni nakladi, da je že pošla. Upajmo, da bo kmalu prišlo do ponatisa.*

France Žagar

Pedagoška akademija v Ljubljani

MAKEDONŠČINA V SLOVENSKIH BERILIH ZA OSNOVNO ŠOLO

V novih slovenskih berilih za 6., 7. in 8. razred, ki sta jih pripravila Gregor Kocijan in Stanko Šimenc, je v vsakem tudi po ena makedonska pesem v makedonščini (cirilici) in v slovenskem prevodu. V berilu za 6. razred je pesem *Tato* (Gligor Popovski), za 7. razred *Treba da bideme podobri* (Aco Šopov) in za 8. razred *Od vozot* (Blaže koneski).

Besedila so namenjena literarnemu izobraževanju in vzgoji. Za spoznavanje makedonskega jezika bi boljše služila bolj preprosta besedila. Pripravljajoč v okviru »male šole slovanskih jezikov«, ki jo prireja Slavistično društvo Ljubljana, predstavitev makedonščine, ki je bila skupaj s predstavitev poljščine dne 17. novembra 1990, smo si zamislili tudi jezikovno predelavo omenjenih makedonskih besedil kot pomoč učiteljem in učencem, ki bi vendarle izkoristili priložnost, da obravnava ne bi bila samo literarna, ampak tudi jezikovna ali pa morda predvsem jezikovna.

V pesmi *Treba da bideme podobri* (= *Moramo biti boljši*), namenjeni 7. razredu, smo ugotovili nekaj tiskarskih napak, ki lahko precej ovirajo solidno jezikovno predelavo (preparacijo). Mislim, da je koristno, če tudi na tem mestu opozorim nanje in tako preprečim nepotrebne težave:

1. Napačno sta natisnjena dva tvornosedanja deležnika, ki izražata sočasnost. Ustrezna oblika v slovenščini se glasi na -č, vendar je deležniška konstrukcija malodane odmrta, medtem ko je v makedonščini pogosta in živa. Slovnici primer: *Ivan jade, čitajk'i vesnici*, kar je v dobesednem prevodu *Ivan jê, beroč časnike*. V makedonščini se ta deležnik (pravzaprav »deležje«, ker je oblika nepregibna) vedno končuje na -jk'i. (Črka k', torej z naglasom, se izgovori mehko; izhaja iz č; na primer makedonsko *nok*: srbohrvaško *noč*: slovensko *noč*.) V omenjeni pesmi je ta deležniška oblika tvorjena od glagolov *ljubiti* (= poljubljati) in *gledati*. Glagola sta enaka slovenskima, vendar makedonščina ne pozna nedoločnika. Makedonski deležji bi se morali glasiti in biti napisani takole: *ljubejk'i* (= *ljubeč, poljubljajoč*) in *gledajk'i* (= *gledajoč*), v resnici pa sta v berilu natisnjeni napačno: **ljubejki, *gledajk'u*. V pesmi je osebek glagola poljubljati voda: *voda* (točneje: *ustnice vode*) *poljublja kolena in šepeta o suši*. Osebek glagola gledati pa je človek (mož): *dobri mož skromno kósi in te pri tem gleda ali pozdravlja*. Takole bi se na primer glasila slovenska stavka z ustrezno deležniško konstrukcijo in podobno vsebino: *Poljubljajoč kolena, voda šepeta o suši in žeji; Zroč prijazno v popotnika, mož uživa skromno kosilo*.

2. Napačno je natisnjen glagol *sanjati*, ki se v makedonščini glasi in sprega takole: *sonuvam – sonuvaš – sonuva – sonuvame – sonuvate – sonuvaat*. V pesmi nastopa zadnja oblika, to je 3. oseba množine; natisnjena je napačno, in sicer b namesto v: **sonubaat*. (Očitno gre za preprosto zmešnjavo cirilice in latinice.) Kot vidimo, so spregatvene oblike precej podobne slovenskim, razen ravno zadnje, pri kateri sta slovenščina in srbohrvaščina izgubili nekdanji *t*. V pesmi je obravnavani glagol uporabljen v temle lepem izrazu: *síte grla što sonuvaat vino*, kar pomeni: vsa grla, ki sanjajo o vinu. Torej ima glagol *sanjati* v makedonščini lahko predmet brez predloga.

* Do tega je že prišlo: 2., popravljena izdaja je v 300 izvodih izšla februarja 1991. Op. ur.

Da so navedene besede v pesmi *Treba da bideme podobri* natisnjene napačno, lahko ugotovimo sami, ko natančno jezikovno predelujemo besedilo s pomočjo slovnice (npr. Peter Kepeski – Jože Pogačnik: Makedonščina, 1968) in slovarja (France Novšak: Makedonsko-slovenski slovar, 1982), to se pravi, ko besedilo popolnoma jezikovno predelujemo. Da imamo prav, pa potrjuje tudi kakšna druga izdaja obravnavane pesmi: Tako sem našel to pesem Aca Šopova v dvojezični knjigi Antologija savremene makedonske poezije i proze, Beograd, 1961. Tu je pesem natisnjena pravilno, tako kot smo napake predvideli, ugotovili samostojno. Pojavljajo pa se še nekatere razlike med natisom v slovenskem berilu za 7. razred in v Antologiji:

1. Sedmi razred: *dobridušen čovek* – Antologija: *dobrodušen čovek*. Prav ima Antologija. Ne moremo pa tega neposredno preveriti v omenjenem slovarju, ker te besede ne navaja, kot sploh ne navaja besed, ki so v obeh jezikih enake. Tako na primer zaman iščemo predlog *zaradi*, saj bi radi preverili, ali je res v makedonščini ta predlog popolnoma enak kot v slovenščini, medtem ko je v srbohrvaščini čisto nekaj drugega. V obravnavani pesmi je večkrat predlog *zaradi*.

2. Sedmi razred: *čovekovot »Dobar den«* – Antologija: *čovekoviot »Dobar den«*, kar pomeni: človekov (možakarjev) »Dober dan«, to je njegov pozdrav. Beseda *čovekoviot* je svojilni pridevnik od samostalnika, podstave *čovek*, ki ima množino *lug'e*. Slovnično preverjanje pokaže, da je pravilna oblika spet natisnjena v Antologiji in ne v berilu za 7. razred. Oblika nastane tako, da se svojilnemu pridevniku *čovekov* najprej doda *i*: *čovekovi*, kar bi v slovenščini pomenilo določno obliko, nato pa se doda še določni člen *-ot*. Poglejmo še primer navadnega pridevnika: *mlad*. Skupaj z določnim členom je *mladiot*, ženski spol *mladata*, množina *mladije*. Kot je znano, je v makedonščini pritikanje členov, ki izražajo različno stopnjo določnosti, zelo pogosto, tako da tega pojava ni treba razlagati preveč pomensko zapleteno; postal je jezikovna navada, kakršne pa mi nimamo.

3. Sedmi razred: *dete što go zamislile tvoite utra u božiloto na tvoeto srce* – Antologija: *dete što go zamislile tvoite utra i božiloto na tvoeto srce*. Razlika je torej, ali je *u*, kar bi bil predlog (pomeni: v, pri), ali pa gre za veznik *i* (in). Ni mogoče reči, kaj je prav, in tudi težko, kaj je boljše. Treba bi bilo besedilo preveriti še v drugih izdajah. Morda gre za avtorsko dvojnost, to je dvojnost v različnih izdajah. Razložiti moramo besedo *božiloto*: pravzaprav je to samostalniki *božilo* + člen *to*. Pomeni: mavrica. Vendar te besede v tej izpeljavi ni v slovarju, pač pa je *božilak*, kar dobesedno pomeni »božji lok«. Lepo, kajne, kako se v makedonščini reče mavrici?! Razložiti moramo tudi predlog *na*. V makedonščini pogosto – in tudi tukaj – izraža 2. sklon (pripadnost), tem bolj ker makedonščina nima sklonskih oblik. Preprost primer: *knigata na Ivan* = knjiga od Ivana, knjiga Ivana, Ivanova knjiga. Izraz *božiloto na tvoeto srce* torej prevedemo takole: mavrica tvojega srca. Celotni obravnavani izraz v drugi, to je Antologijski varianti, pa prevedemo takole: dete, ki so si ga zamislila tvoja jutra in mavrica tvojega srca.

Ob tej priložnosti, ko se oziram na minuli prikaz makedonščine v Slavističnem društvu Ljubljana, sporočam, da se bo mala šola slovanskih jezikov nadaljevala na osnovi prvotnega, v Jeziku in slovstvu že objavljenega razporeda.

Milan Dolgan

Pedagoška akademija v Ljubljani